

VREME

**Na licu mesta:
"SPOMEN-DOM
JAŠARI"**

18. jul 2002. Cena 80 din, Crna Gora: 1.50 EUR, Broj 602

VREME INTERNATIONAL: Austrija 2.50 EUR, Belgijum 2.50 EUR, BiH KM 3.00, Croatia KWT 12, Cyprus 3.17 2.16, Denmark DKK 19, France 2.50 EUR, Germany 2.30 EUR, Greece 2.90 EUR, Italy 2.90 EUR, Luxembourg 1.00, Macedonia MKD 180, Netherlands 2.50 EUR, Slovenia SIT 490, Sweden SEK 32, Switzerland CHF 4.80

**Srbija pred
izborima**

START TRKE ZA PREDSEDNIKA

ŠVAJCARSKA VEZA: UKRADENE UMETNINE OTKRIVENE U BEOGRADU

ni zapisivao tekstove, već sam ih sklapao na probama ili ih smišljao u autobusu i pamtio. Smatrao sam da samo stvari koje zapamtim treba da budu "zicer" za pesmu. Da sigurno moraju da funkcionišu ako mi do sledeće probe ostanu u glavi. Dugo sam se toga držao, ložio se na improvizaciju. Ali kako je vreme prolazilo, pojavila se radna navika pisanja tekstova, što mi se u jednom trenutku učinilo suvišnim. Razlog za sve to je u tome što sebe doživljavam kao muzičara, a ne kao pesnika ili tekstopisca. Tekstove nismo stavili na omot baš zato što su oni ovoga puta apsolutno neodvojivi od muzičkog sadržaja. Pokušao sam da napravim tekst koji bi bio nastavak muzike, tekst koji bi imao funkciju gitare, klavijature ili nečeg trećeg, samo na drugačijem nivou. Osim toga, niko od nas ponaosob ne bi napravio ovako dobar solo album. Zajedno smo ga napravili, a taj zajednički rad je po mom osećaju najlepša stvar u bavljenju muzikom.

I u konačnom rezultatu vidljivi su različiti autorski pristupi istoj stvari svakog člana benda ponaosob, što i od slušaoca zahteva drugačiji pristup muzici.

Možda je to nešto što daje izvjesnu širinu, a možda u nekim trenucima može da bude i problem zato što kod slušaoca stvara naročiti šizofreni ambijent. Slušalac ne može iz jednog ugla sve da sagleda, već mora, verovatno na nekom podsvesnom planu, da doživljava muziku iz pet različitih uglova. Nama samima je kreativni postupak dosta komplikovan, ima dosta varnica, konfrontacija na više nivoa, jer svima nam je jako stalo da album bude kako valja, a svako ima svoju viziju kako on treba da izgleda na kraju. Ima trenutaka kada se i posvađamo, ali kada se osvrneš posle nekog vremena na krajnji rezultat, vidiš da je u tome prednost. Uostalom, deset godina smo zajedno u neizmjenjenom sastavu, na šta sam zaista ponosan. Deo rok mitologije je ona priča da bend treba da izdrži zajedno prvih deset godina, posle je lako.

Album je završen, doteran, koherentan toliko da se iz njega ne nazire u kojem smeru će se muzika Darkwooda dalje razvijati.

Teško je reći na koju će stranu stvari otići, ali verujem da će sledeći album otići dalje

u eksperimentisanje s muzikom. To ne znači odlazak u minimalizam ili u nekomunikativnost, već u istraživanje harmonija, ritmova i poigravanje s njima, za šta sad imamo uslove. Ono što sigurno nikako ne bih voleo da nam se desi jeste da se ponavljamo.

Napisao si kada je trebalo Treći vavilon, Bacam kamenje na sistem, Grad u pustinji, U srcu nosim gnezdo, sada Nova dostignuća, Dorčolac... Mislim da nema potrebe da te išta pitam o vladici Nikolaju, o Miloševiću, Đinđiću ili Koštunici... Ili Labusu... (smeh). Apsolutno se slažem. Super. Iako sve što se dešava u politici i društvu prolazi kroz naše pesme. Teško mi je da sad tu nešto objašnjavam jer ispada da

samo prepričavam ono što sam već rekao. Mnogi ljudi se uhvate za to što naše pesme nisu linearne, pa, kao, ne shvataju o čemu se tu radi. Zašto nema stihova na omotu? Zato što slušaocu ostavljam da se uhvati u koštac s njima jer i on ima svoj deo posla u doživljavanju muzike. Ne tek da pusti da mu nešto svira dok usisava kuću ili pere sudove. Prošlo je vreme pasivnog doživljaja umetnosti, i nema više toga da samo posmatraš sa strane i imaš ovakav ili onakav odnos prema nečijem radu. Kada smo nedavno na Exitu svirali pesmu *Ispod reaktora* – koja je i nama po sadržaju konfuzna,

nikako da je "ulovimo", pošto smo je završili, iz publike je krenuo neobičan talas odozbrajanja. Bez obzira na subjektivno proticanje vremena na bini, što je posebna priča, to je sigurno trajalo nekoliko minuta. Dakle, tamo je bilo nekoliko hiljada ljudi koji su intenzivno reagovali na to što radimo, saučestvovali i preuzimali odgovornost u smislu: O.K., zajedno to iznosimo.

Što je dokaz da je muzika tajna.

Tačno. I koliko tajna može da bude ljudima koji je slušaju, toliko može da bude i nama. Nije ideja da ja dođem sa svojim tekstovima i da nešto važno kažem ljudima, pa da se onda, kao, svi lepo zamislimo nad tim, i koncentrišemo se, i kao... pazimo šta pričamo (smeh). I ja sam se pitam. Vrtim se oko teme. Oko tih reči. I kada ih pevam, postavljam pitanja koja postavljaju i ljudi koji nas slušaju. Mislim da je to je u redu... ■

NEBOJŠA GRUJIĆIĆ

Reč o delu

ESEJI

Protiv floskula

Alessandro Bariko: *NEXT* (sa italijanskog preveli: Mirela Radosavljević i Aleksandar Levi; Narodna knjiga-Alfa, Beograd 2002)

Kada su ovih dana na EXIT-u militantni re-torički *chic-antiglobalisti* iz bendova *Charged* i *Fun-da-mental* počeli da tokom svojih nastupa drže stereotipne pridike (ništa manje ritualne i predvidive od idiotskog zazivanja Hatile Selasija na bezbrojnim smarajuće "progressivnim" rege drndanjima koja "ideološki" sve više nalikuju Moralno-političkoj nastavi po zabačenim garnizonima JNA u sezonama oko 1975) kako je "SAD svetski terorista No. 1", a "kapitalizam najveći neprijatelj čovečanstva", znatan je deo mlade Srpčadi okupljene na Petrovaradinu – kako zblanuto piše očevidac Vukša Veličković – oduševljeno uzvratilo "gustom šumom ruku sa uzdignuta tri prsta"... Neke od tih blago *transiranih* devojaka i momaka ste, uostalom, lako mogli zamisliti kako, koju nedelju pre, zaneseno troprstaju u vazduh dok kliču upokojenom privatnom preduzetniku Željku Ražnatoviću, raspilavljajući troprstim rodoljubnim otpozdravom njegovog trogodišnjeg sina... Zapravo, niste ih imali raštati zamišljati: vaistinu su bili tamo. Takvima je svaki ritmični, repetitivni, "necerebralni" drndiguz podjednako dobar – samo nek' je veselo! Ako samo malko nategnemo stvari, gotovo da bismo mogli reći da je i mali Veljko Ražnatović sa stejdža beogradske Marakame uputio svoj antiimperijalistički rege-otpozdrav svojoj potlačenoj (nesvrstanoj?) braći i sestrama... Jah, Brother! Fight Against Babylon! Rezist Da Oprešon! Šut Da Šerif – Dont Šut Da Depjuti! A onaj je opisan prizor pod Tvrdavom zapravo bio krasan simptom jedne Velike Zbunjenosti: na standardizovanu "antiimperijalističku" i "antiglobalističku" palamudu (kao sastavni deo *showa* u žanru) karakteristično "levog" predznaka, sa sve njemu pripadajućom ideologizacijom/idealizacijom po-defaultu-eksploatisanog Trećeg Sveta, adolescentna Srpčad odgovara onim jednim što o tome zna, ma koliko to bilo neartikulirano i zapravo radikalno neprilichno: "desnim", nacionalističkim troprstim otpozdravom, kao jednim transparentnim Gestom Otpora Imperiji (!?) kojeg su se mogli dosetiti...

Avaj, stvari sa "globalizacijom", a bogme i organizovanim otporom dotičnoj – za koji će, *by the way*, poneki ciničniji ili tek lucidniji autor reći da je sastavni, prateći deo procesa globalizacije, nešto kao *ugrađena sistemaska devijacija* – ne stoje mnogo bolje, tj. jasnije, ni u Spoljnom Svetu, onom koji nije životario deceniju i kusur u "slobističkoj" izolaciji od matične planete. O "globalizaciji" se, čini se, svugde mnogo više priča i piše nego što se o njoj uistinu misli – jerbo je to pojam/proces vrlo

pogodan i podatan za slobodno izvipljavanje najdivergentnijih ideoloških floskula – a iz takve nezgodne neravnoteže Reči i Misli uvek i nužno proizlaze svakojaki nesporazumi i nevolje... Alesandro Bariko ispisuje esej "Next", podnaslovljen kao "Mala knjiga o globalizaciji i svetu budućnosti", sa svesno izabrane "nedužne" pozicije onog ko "ne zna" – ko odbija da zna – ništa unapred o globalizaciji, pa čak ni to da li ona uopšte postoji, ili, ako je već ima, da li to nešto treba zvati baš tim imenom. Ovakva je početna pozicija i te kako zahvalna za dobrog pisca i većeg esejistu, a Bariko to svakako jeste. Primenivši na globalizaciju staru dosetku: "ne postoji definicija gluposti, ali ima mnoštvo primera", Bariko se upušta u malo "anketno" istraživanje raširenih predstava "običnih" ljudi iz vlastitog okruženja o karakterističnim primerima i pojavnim oblicima globalizacije u svakodnevnom životu, a potom ih empirijski proverava: gde se proizvode delovi i delići za *fijat*, mogu li se pazirati pelene preko interneta, koliko se koka-kole po glavi stanovnika pije u SAD, a koliko u Indiji (i šta nam sve to uopšte govori), da li je istina da tibetanski monasi surfuju *webom* (nije!), koliko se knjiga u visokorazvijenoj Italiji kupuje *on line* (svega 0,5 odsto)... Pošavši namerno "od nule" u svom nekonformističkom i nikoga-ne-štećućem preispitivanju fantazma ili, pak, surove prakse globalizacije, Bariko posve lako izbegava zamke ideologizacija u kakve upadaju – ili ih svesno izabiru – i ideolozi bezobalnog korporativnog liberalkapitalizma kao konačnog (Postistorijskog?) Odgovora na dosadašnju, "varvarsku" i "nazadnu" istoriju sveta, i nekritički zapenušani "No logo" aktivisti i ostali ne baš preterano promišljeni Popravljači Sveta, koji misle da se složenost, međuzavisnost i kontroverznost bezbrojnih pitanja razvoja (post)industrijskog društva mogu prevazići i "izlečiti" s nekoliko neprevrelih utopijskih fraza "opštehumanističkog" usmerenja (samo kad bi neke Zle Čike to dopustile!), nakon kojih, doduše, svet nije ništa bolji, ali zato njihov Izgovarač izgleda, oh, tako nesebično & plemenito u vlastitim nebeskoplavim očima... Umesto, dakle, *rata floskula*, Bariko se u nastavku svog eseja bavi nastankom i istorijom samog pojma, nudeći zanimljivu tezu o globalizaciji kao o vešto "instaliranom" *samoostvarujućem proročanstvu*: svet je danas mnogo manje "globalan" nego što površnim posmatračima izgleda, ali neumoljiva *logika kapitala* (izviruje li to jedan londonski *deutschsprechen* bradonja negde iz prikrajka, i smeškaju li mu se to sedi brci?) zahteva rušenje preostalih barijera; ove će, pak, biti mnogo lakše uklonjene ako se raskrsti sa dosadašnjim, (pred)modernim registrom vrednosti, ako se legitimizuje Nova Realnost. Nekada se to *proširenje tržišta* obavljalo (osvajackim) ratom; danas su Večiti Mir

(barem u Platežno Sposobnim delovima sveta!) i bezobalna samoreprodukcija Potrošačkog Ciklusa jedina garancija da Kapital neće stalno udarati u nekakve zidove... Bariko, dakle, nema iluzija o prirodi onoga što se ne

baš adekvatno naziva *globalizacija*, ali njegov esej sigurno neće biti ni zastava "antiglobalizacijskog pokreta"; ne pristajući na pojednostavljanja tako tipična za ovaj "spor", pisac trezveno upozorava: "Ohrabrujuća perspektiva frontalnog sukoba, dobrih protiv rđavih, predstavlja teorijsku apstrakciju koja nema veze sa stvarnim svetom i služi jedino da motiviše vojnike staromodne armije". (...) "Predviđamo najgore, ali u pitanju je proročanstvo koje zvuči pomalo

automatski, lažno pametno. Na isti način bilo bi logično da neko pre dvesta godina predvidi da ćemo, ako stopa demografskog i ekonomskog rasta ostane ista, kroz dvesta godina biti zatrpani konjskom balegom. Logično, ali kretenski. Neprijatno je reći, ali je rizik da se prave slična predviđanja realan."

S onu stranu iskopanih "ideoloških" rovova, "Next" Alesandra Barika predstavlja izvanredan doprinos jednog *beletriste*, dakle samoproglašene "laika", globalnoj debati o globalizaciji – koja će (debata) možda obeležiti sledećih deceniju-dve – ali i ništa manje upečatljivu *stilsku vežbu* iz savremenog eseizma. Hm, možda da pozovemo Barika na Exit '03, na *razmenu mišljenja* s nekim napuštenim rastafarijancem? Ko je za – nek digne tri prsta!

TEOFIL PANČIĆ

KNJIGE

Sopstvenoj misli dalek

Borislav Radović: PESME, Beograd, Zadužbina Desanke Maksimović/Narodna biblioteka/SKZ, 2002; *O PESNICIMA I O POEZIJI*, Banja Luka, Glas Srpski, 2001.

Možda nam ne bi izgledali isto da smo sa njima sedeli sredinom pedesetih, da smo iz dana u dan pratili njihove odnose i šta govore kada su najgori, kao što ih čitamo i volimo po onome u čemu su najbolji. Možda će neki današnji pisci vremenom steći tu odmerenost skoro nalik na uzvišenost, negovanje svoga lika skoro kao obrazovanje kulta u antici, ili barem – što je najvažnije – obnoviti izvorni osećaj i pravu bliskost sa velikom književnošću. Sve se to može desiti, ali vernost Borislava Radovića svom pesničkom projektu i dvojici velikana – Vasku Popi i Sen-Džonu Persu – uz koje je sebe na neodoljiv način pripisao, neće zadugo biti nadmašena. Osim ako neki srpski profe-

sor zainteresovan za modernizam i postmodernu doba ne otvori, ili samo pronade, neku pukotinu i u toj vernosti.

Odbacivali su i najbolje pesme kao nedovoljno dobre – Lalić "Male ljubavi", Radović čitavu pregršt svojih ranih "poetičnosti", a uz Hristića je još tuga gusta kao najbolja grčka smola... Za razliku od njih moji književni drugovi i mladi savremenici obično objavljuju sve, a često i više nego što su napisali. Između ostalog zato jer veliki pisci doba kojem pripada i Radović, zaokupljeni uvek sami sobom, nikada nisu trošili vreme čitajući ih pa su odrasli u lažnom utisku da sve može da prođe. Da vide šta će od njih ostati kad sklope oči – a biće i to, skorije no što se misli, očekuje i nada – veoma bi se iznenadili. Za to vreme, surova ruka Bore Radovića dopisuje svoje odabrane stihove, cinično, sa nekom jetkom grozom da jednoga dana osim onoga što je on hteo ne bude više ništa.

Radović malo popravljajući neke ranije pesme i dodajući petnaest novih koje je od prethodnog izdanja iste knjige odabranih stihova objavio. Nove pesme su raspoređene između ranijih stihova kao da dopjevava prošle trenutke svoje poezije. Stihovi iz različitih vremena živi su u pesniku, ali i mnogi odbačeni još uvek bi mogli da nađu snažan odjek, makar u ovom kritičaru. Najveći greh je taj da je za to vreme iščilela draž ponora koji je Rastko Petrović širom otvorio i koji su modernisti pedesetih godina imali pred sobom kao najbolji zdenac vrhunski odgovorne pesničke slobode. Posle sloma ukusa i civilizacijske podloge na kojoj se on gradi, taj procep se neprestano sužavao i napokon je zasut kvazitradicionalnim trabunjanjem. Pesnici te epohe koju svi volimo skoro ništa nisu preduzeli da se to ne dogodi. Oni su bili zaokupljeni sobom.

Radović, međutim, još vodi dijalog između dobre versifikacije i velike gustine u slobodnome stihu, ali ko pročita u ovo izdanje unete pesme može uprkos razlici oblika da prati fini cinizam koji se jednako razvija. Da je Radoviću

pedesetih godina neko rekao da će braniti Dučićevu lepezu, da li bi on u to ikada poverovao? On potvrđuje vrednost i smisao pesama i velikog pesnika, a usput i nekih običnih, malih stvari, i stihova o njima. Nema toga što ne može biti velika poezija, daleka od svake političke, medijske ili poetičke estrade, a uronjena u svoje vreme i bremenita komentarima koje bi neko drugo doba možda umelo bolje da čuje i više da ceni. To je ohola vrlina stiha: njime Borislav Radović svemu o čemu govori i što govori podaruje značaj i vrednost. Male ljubavi, opšta mesta, pesme kao zapisi...

Radovićeve poezija paradoksalnim šapatom ipak hoće da kaže: sve tu piše. Čitav raspon koji pesništvo može da obuhvati tu je na dohvrat ruke i dok se prebire po mogućnostima stiha i pokazuje kako se izvrsnost ogleđa u svemu, pesnik Borislav Radović jedino zaboravlja da nezadovoljstvo razvojem pesničkih stvari ispotiha uzima svoj danak. Ko još razume koliko se i kako ruga Borislav Radović? A ko to ne vidi u kusim rimama i pomalo gadnim temama, u dijalogima i posvetama, tome je uzalud da se nadahnjuje usmenom poezijom i oduševljava intertekstualnošću. Nije vrlina u svođenju pesnika na prošlo i bivše, već u čitanju onoga što on jeste i u čemu se pesnički ogledaju raskol i težina njegove savremenosti. Tek u rani zadatoj duboko iznutra modernistička sloboda postoji kao mačem razrezano klupko vezanog stiha. I posle svega takav "mač" viri iz stihova Borislava Radovića, ali nema ko da ga, kao iz kamena, izvuče. Ovo je doba jedne drugačije puste zemlje...

Ali dok reda svoje stihove, kao gospodar njihovog izbora, konačnog oblika i poretka, da li je Radović sasvim zadovoljan? Da li je dovoljno pisati odličnu poeziju, ili je onaj cinizam u narastanju plod nekog pritajenog nezadovoljstva? Da nije ispod svilene marama i uz čašu vina, između francuskih simblista i uspomena, pomalo očajan ukus dostoj-

ΠΛΑΤΩ KRITIKE

janstva? Možda je uprkos svim vrednostima, i priznanjima koja stižu, negde u dubini duše tračak

paklene svesti da je jedan projekat izgubljen? Pa je zato bolje ostati "dalek i sopstvenoj misli", što je stih kojim Radovićeve poezija završava.

Da mu srce nije sasvim na mestu, pomisliće i pažljiv čitalac Radovićeve eseje i finih zapisa. U senci Vaska Pope i Sen-Džona Persa, govoreći dosta o drugima a pomalo o sebi, Radovićeve odbrana poezije hoće da na poseban način kaže kako se piše "da bi se živelo bolje". Ali, ne može se to tako lako, jer eto gde sila teže vuče strmoglavu nadole: ko posle sebe vidi jedino potop, taj u potopu ništa ne vidi. I ako on nema poverenja da bi poneko mogao bolje od američkih profesora da (mu) ponešto objasni o stanju duha i savremene književnosti, zašto bi se iko njegovim zabludama i nelagodnošću u modernističkom stihu uopšte bavio?

Poštovanje je uzajamno, ili ga uopšte nema, a pisci epohe kojoj pripada Borislav Radović brinući o sebi nastojali su da nadmudre sve okolnosti i prilike, pa su na kraju nadmudrili sami sebe. Lalić se, doduše, posvetio od *pisma do kanona*, a Hristić ne brinući mnogo o svome stihu; Popa je legenda, a u Miljkovića niko ne sme da dirne, ali je nesvršena stvar modernizma ostala uzaludna bitka. Ovo je doba restauracije, koga je briga kakvo je stanje imaginacije i slobodnoga stiha. Bora Radović je bolji pesnik od ovog doba koje je dočeka, ali nije bez krivice što je ono ovako. To ne smanjuje umetničke vrednosti poezije, niti remeti lepotu eseja, ali baca senku na celinu jednog projekta i književnog razdoblja. ■

ALEKSANDAR JERKOV

Završen "Exit"

Festival "Exit 02" posetilo je više od 350.000 ljudi, saopštila je portparol Exit tima Aleksandra Kolar. Ovogodišnji "Exit" pratilo je 1200 domaćih i stranih novinara. U "Exitovom" kampu, smeštenom u Univerzitetkom gradu, bilo je više od dve hiljade ljudi, dok je veliki broj turista iz svih krajeva Jugoslavije, Evrope i celog sveta imao smeštaj u gradu. Član Exit tima Dušan Kovačević ocenio je da se realizacijom ovogodišnjeg festivala, "Exit" "svrstao na listu najznačajnijih kulturnih događaja u Evropi" i postao prepoznatljiv za "najznačajnije ličnosti svetske muzičke scene, medija i velikih kompanija".

Na festivalu "Exit 02" nastupilo je više od 500 umetnika iz celog sveta i održano je više od 70 koncerata i 130 di-džej nastupa. Izvedeno je devet pozorišnih predstava, 31 filmska projekcija i sedam "Otvorenih studija", u okviru kojih je učestvovalo tridesetak javnih ličnosti iz zemlje i regiona jugoistočne Evrope.

Prekida se program "Grada teatra"

Direktor "Grada teatra" u ostavi Velibor Zolak najavio je da se program 16. festivala prekida.

"Ovih nekoliko dana, koliko se festival odvijao, pokrenulo je nekoliko pitanja – treba li 'Grad teatar' Budvi, i obrnuto, treba li Budva 'Gradu teatru'. Njegov osnivač Skupština opštine, u novim političkim okolnostima, od 100.000 eura koliko je bila dužna da učestvuje u njegovom finansiranju do danas nije priložila ništa, što pokazuje i to da festival, očigledno, nije institucionalno srećno postavljen. UO 'Grada teatra' juče je održao sednicu i uputio zahtev Vladi Crne Gore da ona finansira ovogodišnji program i da se festival ipak nastavi", izjavio je Velibor Zolak.

Portreti rok ikona

U Britanskoj nacionalnoj galeriji portreta u Londonu otvorena je izložba fotografija 20 ženskih rok ikona. Izložba, pod nazivom "She Bop", trajaće do 3. novembra.

"Ženski izvođači nisu dobili priznanje koje zaslužuju i osećala sam da postoji čitav niz žena o kojima treba pisati, kako bi se pokazalo kakvu ulogu imaju u popularnoj muzici", rekla je novinarka Lusi O'Brajen, po čijoj je knjizi izložba dobila naziv.

"Žene su na fotografijama uglavnom prikazane kao lepe i zgodne. Na ovim fotografijama one su drugačije, jer iz njih izbija harizma i snaga", dodala je.

Izložba počinje snimcima pevačica iz 60-ih godina, među kojima su Merijen Fejtful, Sendi So i Dasti Springfield.

Pevačice iz 70-ih godina predvode Suzi Kvatro, Džoan Armatreding, Kejt Buš i pank grupe "Sjuzi Sjuks" i "Slits". Osamdesete godine na izložbi predstavljaju fotografije Šade, Eni Lenoks, Madone, Debi Hari i Krisi Hajnd.

BAND IZ KULTNOG FILMA "OD SUMRAKA DO SVITANJA" (FROM DUSK TILL DAWN)

TITO & TARANTULA

LETNJA BAŠTA SAVA CENTRA

18. JUL 2002 21h

PRETPRODAJA KARATA BILET SERVIS I BLAGAJNA SAVA CENTRA, BROJ KARATA OGRANIČEN!!!